Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta
LiV@eduskunta.fi

Viite: Lausuntopyyntönne 26.2.2026, VNS 10/2025 vp

Asiantuntijalausunto Valtioneuvoston selonteosta valtakunnallisesta liikennejärjestelmäsuunnitelmasta vuosille 2026-2037

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta on pyytänyt mm. Kainuun liiton kirjallista asiantuntijalausuntoa Valtioneuvoston selonteosta valtakunnallisesta liikennejärjestelmäsuunnitelmasta vuosille 2026–2037. Kirjallinen asiantuntijalausunto on pyydetty toimittamaan viimeistään maanantaina 9.3.2026 klo 10.00 mennessä.

Valtioneuvoston selonteko valtakunnallisesta liikennejärjestelmäsuunnitelmasta

1 Tausta ja yleisarvio

Kainuu on osa Pohjois-Suomea, mutta liikennejärjestelmän osalta alue nivoutuu vahvasti osaksi Itä-Suomea. Pohjoisten liikenneyhteyksien vahvistuessa koko itäisen Suomen kytkeytyminen pohjoisen liikennejärjestelmään tapahtuu Kainuun kautta.

Kainuun liitto pitää valtakunnallista liikennejärjestelmäsuunnitelmaa (Liikenne 12) keskeisenä välineenä, jolla vaikutetaan pitkäjänteisesti Suomen kilpailukykyyn, alueiden elinvoiman edellytyksiin, huoltovarmuuteen ja valtiontalouden kestävyyteen. Selonteossa korostuvat perustellusti perusväylänpidon merkitys, investointien priorisoinnin kustannustehokkuus sekä pohjoisen Suomen merkitys.

Kainuun liitto katsoo kuitenkin, että Liikenne 12 -suunnitelman rahoituksellinen ohjaus ja toimeenpanon painotukset eivät nykyisellään riittävästi tunnista Kainuun ja koko Itä- ja Pohjois-Suomen liikennejärjestelmän alueellisia erityispiirteitä. Näillä alueilla liikennejärjestelmän vaikuttavuus perustuu ennen kaikkea toimintavarmuuteen, saavutettavuuteen ja ennakoitavaan palvelutasoon, ei vain

liikennemäärän painottamiseen. Tämä heikentää suunnitelman vaikuttavuutta sekä julkistalouden että esimerkiksi huoltovarmuuden näkökulmasta.

2 Kainuu sekä Itä- ja Pohjois-Suomi osana liikennejärjestelmän toimivaa kokonaisuutta

Kainuu on osa Itä- ja Pohjois-Suomea, joka muodostaa laajan, harvaan asutun ja pitkien etäisyyksien aluekokonaisuuden. Alueen liikennejärjestelmä palvelee samanaikaisesti:

- asukkaiden arjen liikkumista, työssäkäyntiä ja palvelujen saavutettavuutta
- henkilö- ja tavaraliikennettä palvelevien matka- ja kuljetusketjujen toimivuutta
- raaka-aineisiin ja luonnonvaroihin perustuvaa vientiteollisuutta (mm. matkailu)
- huoltovarmuuden ja kokonaisturvallisuuden edellyttämiä yhteyksiä
- rajaturvallisuutta ja sotilaallista liikkuvuutta.

Kainuun liitto korostaa, että henkilö- ja tavaraliikennettä palvelevien liikennemuotojen yhteen toimivuus sekä toimivat ja nopeat tietoliikenneyhteydet koko maassa ovat olennaisia valtakunnallisen liikennejärjestelmän toimivuudelle. Kainuussa ja Itä- ja Pohjois-Suomessa eri liikennemuotojen – tie-, raide-, lento- ja joukkoliikenteen – sekä digitaalisten yhteyksien muodostama kokonaisuus on erityisen herkkä häiriöille.

Kainuun liitto kiinnittää huomiota siihen, että Itä- ja Pohjois-Suomessa esiintyy edelleen puutteita mobiiliverkkojen toimivuudessa ja peitossa sekä laajakaistayhteyksien saatavuudessa ja kapasiteetissa. Alueilla, joilla fyysiset palvelut ovat heikosti saavutettavissa, digitaalisten yhteyksien puutteet lisäävät fyysisen liikkumisen tarvetta, kasvattavat liikennejärjestelmän kustannuspaineita ja heikentävät alueiden elinvoimaa. Digitaalinen saavutettavuus on näillä alueilla olennainen osa liikennejärjestelmän kokonaisuutta ja sen kehittäminen on kustannustehokas keino vähentää fyysisen liikenteen tarvetta ja tukea alueellista tasa-arvoa.

Liikennejärjestelmän häiriöt Kainuussa sekä Itä- ja Pohjois-Suomessa heijastuvat siten suoraan elinkeinoelämän kustannuksiin, asukkaiden liikkumismahdollisuuksiin, työmarkkinoiden toimintaan ja pitkällä aikavälillä valtiontalouteen.

3 Huomiot ja toimenpide-esitykset

Kainuun liitto katsoo, että Liikenne 12 -suunnitelman tavoitteiden vaikuttava toteuttaminen edellyttää sekä Kainuun että koko Itä- ja Pohjois-Suomen liikennejärjestelmän roolin selkeämpää tunnistamista osana valtiontalouden riskienhallintaa, huoltovarmuutta ja alueellista tasa-arvoa.

Kainuun liitto esittää, että Liikenne 12 -suunnitelmaa ja sen toimeenpanoa täsmennetään seuraavin konkreettisin toimenpitein:

3.1 Pitkäjänteinen lentoliikenteen näkymän varmistaminen

Maakuntien ja pääkaupungin välinen kolmen tunnin saavutettavuus on turvattava Liikenne 12 suunnitelmassa. Iso osa Itä- ja Pohjois-Suomesta on saavuttamattomissa yhteiskunnan kolmen tunnin palvelulupauksen mukaisesti ilman lentoyhteyksiä. Pitkäjänteinen lentoasemaverkoston turvaaminen ja kehittäminen sekä lentoliikenteen varmistaminen valtakunnallisessa liikennejärjestelmäsuunnitelmassa (Liikenne 12-suunnitelmassa) on välttämätöntä elinkeinoelämän kilpailukyvylle, investoinneille, kehittyvälle kansainväliselle matkailulle ja Kainuun alueen elinvoimalle.

Kainuun lentoyhteydet on varmistettava ilman katkoksia valtion ostopalveluina siihen saakka, kun markkinaehtoinen liikennöinti on todellisuudessa mahdollista, jotta olemme kohtuudella - ja yhteiskunnan palvelulupauksen mukaisesti - pääkaupungin suhteen saavutettavissa.

Liikenne 12 -suunnitelmassa esitettyä lentoasemaverkoston tarkastelua ei tule käyttää perusteena alueellisten lentoasemien aseman heikentämiselle tai niiden mahdolliselle pudottamiselle Finavian verkostosta. Kainuun liitto korostaa, että alueelliset lentoasemat ovat osa valtakunnallisesti merkittävää liikennejärjestelmää ja pitkämatkaista saavutettavuutta erityisesti alueilla, joilla maantie- ja raideliikenne eivät tarjoa ajallisesti kilpailukykyisiä vaihtoehtoisia yhteyksiä. Liikenne 12 -suunnitelman toimeenpano ei saa johtaa Kajaanin lentoaseman toimintaedellytysten, palvelutason tai osana valtakunnallista lentoasemaverkostoa olemisen heikentymiseen. Kainuun liitto korostaa, että Kajaanin lentoasema on Kainuun saavutettavuuden kannalta kriittinen infrastruktuuri, eikä sen roolia voida arvioida yksinomaan lyhyen aikavälin taloudellisten tunnuslukujen perusteella.

3.2 Rahoituskriteerien tarkistaminen

Liikenne 12 -suunnitelman rahoituksen kohdentaminen painottuu vahvasti liikennemääriin ja kasvukeskuksiin. Tämä on valtakunnallisen kokonaisuuden näkökulmasta ongelmallista alueilla, joissa:

- liikenneverkko on elinkeinoelämän ja arjen perusrakenne
- kuljetusketjut ovat pitkiä ja vaihtoehdot rajallisia, esim. harva valta- ja kantatieverkko
- verkon rapautuminen aiheuttaa nopeasti kasvavia kustannuksia
- saavutettavuus on kansainvälisen elinkeinoelämän toiminnan ja sijoittumisen ehdoton edellytys (esim. kasvava matkailu tai datatalousala)

Kainuun liitto katsoo, että ennakoiva liikennejärjestelmätyö Itä- ja Pohjois-Suomessa on valtiontaloudellisesti kustannustehokkaampaa kuin korjaavat toimenpiteet tai kuljetusketjujen häiriöistä aiheutuvat menetykset.

Rahoituksen kohdentamisessa tulee liikennemäärien sijasta painottaa nykyistä vahvemmin:

- elinkeinoelämän kuljetuksia palvelevan tieverkon toimivuutta ja rakenteellista kestävyyttä
- ratayhteyksien toimintavarmuutta ja häiriönsietokykyä
- pitkien kuljetusetäisyyksien alueiden ennakoitavaa ja tasalaatuista palvelutasoa

Myös Liikenne 12 -suunnitelmassa tunnistetut alueelliset erityispiirteet tulee kytkeä nykyistä sitovammin investointiohjelman valmisteluun, perusväylänpidon rahoitukseen ja talousarviopäätöksiin.

Tällainen rahoituskriteerien painotuksen muutos vähentää pitkän aikavälin korjausvelan kasvua, ehkäisee kuljetusketjujen häiriöistä aiheutuvia kustannuksia ja parantaa toimenpiteiden kokonaiskustannustehokkuutta valtiontalouden näkökulmasta.

Kainuun liitto pitää välttämättömänä, että valtio kantaa vastuun aidosti omistamastaan väyläverkosta sekä sen ylläpidosta ja kehittämisestä. Kainuun liitto ei tunnista selonteossa Liikenne 12 -suunnitelmaksi mainittuja valtion, kuntien ja muiden toimijoiden yhteisrahoitteisia hankkeita, joiden hyödyt rajautuisivat alueellisesti. Liikennejärjestelmä on kokonaisuus, jossa yksikin pullonkaula matka- tai kuljetusketjussa voi aiheuttaa valtakunnallisen tai jopa kansainvälisen ketjun toimivuuden haasteen. Kustannusten siirtäminen kunnille voi pahimmillaan

saattaa Suomen kunnat ja kaupungit eriarvoiseen asemaan keskenään ja heikentää alueiden saavutettavuutta.

3.3 Perusväylänpidon rahoituksen nosto

Perusväylänpidon rahoitusta on nostettava pysyvästi, jotta alempiasteisen tieverkon kunto ja esimerkiksi sillat voidaan turvata erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa. Nykyinen rahoitustaso ei riitä estämään korjausvelan kasvua, ja sen seurauksena juuri vähäliikenteinen mutta elinkeinoelämälle ja huoltovarmuudelle sekä myös arjen sujuvalle liikkumiselle kriittinen tieverkko rapautuu ensimmäisenä.

Itä- ja Pohjois-Suomessa alempiasteinen tieverkko on elinkeinoelämän kuljetusten, asukkaiden arjen liikkumisen ja kokonaisturvallisuuden perusrakenne. Se on myös huoltovarmuuskysymys. Ilman perusväylänpidon rahoituksen tuntuvaa ja pitkäjänteistä vahvistamista tieverkon heikkeneminen kasvattaa kuljetuskustannuksia, heikentää yritystoiminnan ennakoitavuutta ja kasvattaa valtiontalouden riskejä normaali-, poikkeus- ja häiriötilanteissa.

3.4 Kehittämishankkeiden strategisen kokonaiskuvan kirkastaminen

Kainuun liitto pitää oikeana ratkaisua pohjoisen merkityksen tunnistamisen selonteossa Liikenne 12 -suunnitelmaksi. Sen ohella on välttämätöntä varmistaa Itä-Suomen ja Ten-T kattavan verkon kytkeytyminen pohjoisen liikennejärjestelmään ja kansainväliseen Ten-T ydinverkkoon (poikittaisyhteydet). Turvallisuuden toteutuminen käytännössä vaatii, että yhteydet länsirajalta ovat vahvat ja kattavat itärajalle saakka.

Selonteossa mainitaan erikseen Päärata ja Länsirata sekä mm. että kehittämisessä erityistä huomiota kiinnitetään kriittisimpiin TEN-T-ydinverkkokäytävien pullonkauloihin. Rajallisten resurssien tilanteessa uhkana on, että panostukset keskitetään Kainuun ja Itä-Suomen ulkopuolelle ja kansantalouden kokonaiskuva, huoltovarmuuskysymykset ja kilpailukyvyn varmistaminen jää huomioimatta. Esimerkiksi Ten-T kattavan verkon vahvistaminen sekä Karjalan ja Savon radan merkityksen tunnistaminen Liikenne 12 -suunnitelmassa on ehdottoman tärkeää.

4 Lopuksi

Kainuun liitto korostaa, että Kainuu ja koko Itä- ja Pohjois-Suomen liikennejärjestelmän toimivuus on koko Suomen liikennejärjestelmän tasapainoista kehittämistä. Liikenne 12 -suunnitelman viimeistelyssä ja toimeenpanossa tulee

varmistaa, että verkkojen toimintavarmuus, palvelutaso ja saavutettavuus toteutuvat koko maassa. Valtakunnallisen liikennejärjestelmän tulee palvella tasapuolisesti kaikkia alueita ja turvata sekä henkilö- että tavaraliikenteen sujuvat yhteydet.

Kainuun liitto

Sanna Schroderus, suunnittelujohtaja

Jakelu Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta, LiV@eduskunta.fi

Tiedoksi Kainuun liitto, kirjaamo

Kainuun liitto
Kauppakatu 1
87100 Kajaani
040 722 0900
https://kainuunliitto.fi
2496992-4